

Filmski in video esej

Razumevanje filma

Razumem film – doživljam svet

dr. Nika Autor

REPUBLIKA SLOVENIJA
MINISTRSTVO ZA KULTURO

kino
leka filma razumevanje

EVROPSKA UNIJA
EVROPSKI
SOCIALNI SKLAD
NALOŽBA V VAŠO PRIHODNOST

Video in filmski esej

Otok/Island (Mark Požlep, 2017)

Anatomija priklona (Luiza Margan, 2012)

Karpopotnik (Matjaž Ivanišin, 2013)

Težnost mavrice (*Rainbow's Gravity*, Mareike Bernien, Kerstin Schroedinger, 2014)

Video in filmski esej

»predstavlja izrazito **refleksivno in kontemplativno** zvrst, ki ob izpostavljanju problemskih zastavkov vselej predstavlja tudi specifično **filmsko samopremišljevanje**. Esejistična inventivnost se v filmskem kontekstu najmočneje odraža prav v segmentih **avtorefleksije, avtoreferencialnosti in samoberljivosti**. Prav to so temeljne kreativne strategije esejizma kot omrežja različnih ustvarjalnih načel, ki zaznamujejo filmski esej kot **hibriden, fluiden, meditativen, fragmentaren, procesualen in težko ulovljiv koncept umetnosti gibljivih podob**.«

Andrej Šprah, *Neuklonljivost vizije, politični dokumentarni film po drugi svetovni vojni*. Ljubljana: Slovenska Kinoteka, 2013, str. 38

Video in filmski esej

FRANCIJA IN NEMČIJA 1950–1980

Filmski esej kot orodje arhiviranja, zgodovinjenja, pomnenja, spominjanja, odkrivanja ...

Predstavniki: Harun Farocki, Alexander Kuge, Chris Marker, Alain Resnais, Jean Rouch, Agnès Varda, Jean-Luc Godard, Pier Paolo Pasolini, itd.

ZDA 1950–1980

Video esej kot presečišče in odklon od tradicionalnih zvrsti umetnosti slikarstva in kiparstva. Video esej kot orodje feminističnih gibanj in zavzemanj

Predstavniki: Hans Richter, Roberta Smithson, Richard Serra, Vito Acconci, Martha Rosler, Stan Brakhage, Jonas Mekas, Yvonne Rainer, Laura Mulvey, Sally Potter, itd.

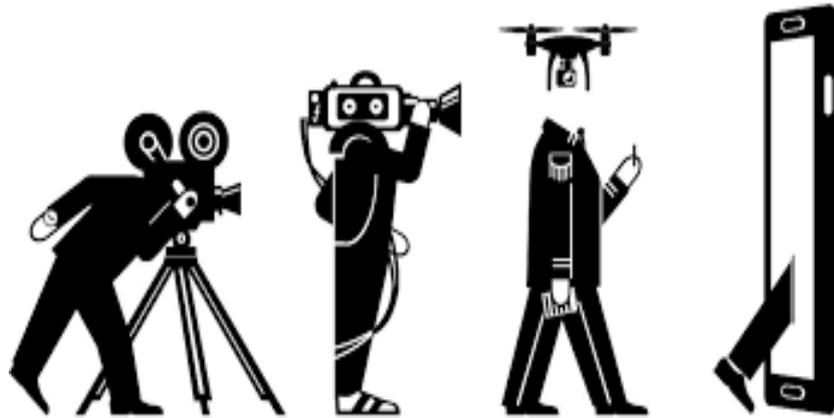
ESEJ PO LETU 1989

Repozicioniranje video eseja v obliko video instalacij in premik v muzeje sodobne umetnosti in na splet. Kulturna in transnacionalna rekontekstualizacija video eseja:

Predstavniki: Harun Farocki, Renée Green, Chris Marker, Isaac Julien, Chantal Akerman, Ursula Bieman, John Akomfrah, Hito Steyerl, Walid Raad, Kodwo Eshun, Akram Zatori, itd.

Publikacije 2000–2020

- ALTER, Nora. M.: *The Essay Film After Fact and Fiction*. New York: Columbia University Press, 2018.
- ALTER, Nora. M. in CORRIGAN, Timothy, ur. *Essays on the Essay Film*. New York: Columbia University Press, 2017.
- BARON, Jamie: *The Archive Effect, Found footage and the audiovisual experience of history*. London: Routledge, 2014.
- BIEMANN, Ursula, ur. *Stuff It: The Video Essay in the Digital Age*. New York: Springer, 2003.
- CORRIGAN, Timothy: *The Essay Film: From Montaigne, After Marker*. New York: Oxford University Press, 2011.
- RASCAROLI, Laura: *How the Essay Film Thinks*. New York: Oxford University Press, 2017.
- --. *The Personal Camera: Subjective Cinema and the Essay Film*. London: Wallflower Press, 2009.
- MONTERO, David: *Thinking Images: the essay film as a dialogic form in European cinema*. New York in Oxford: Peter Lang Publishing, 2012.
- PAPAZIAN, Elizabeth in EADES, Caroline, ur. *The Essay Film: Dialogue, Politics, Utopia*. London: Wallflower, 2016.
- WARNER, Rick, *Godard and the Essay film: A form that Thinks*. Evanstone: Northwestern University Press, 2018.

Harun Farocki Institut (HaFI), Berlin

Essay Film Festival,
Birkbeck Institute for the Moving Image, London

**Vse prihodnosti sveta (All The World's Future),
56. BENEŠKI BIENALE,
Kurator: Okwui Enwezor, 2015**

Veritgo Sea Oblique tales of the aquatic sublime (John Akomfrah, 2015)

Atlas of Harun Farocki (Harun Farocki, 2015)

Veritgo Sea Oblique tales of the aquatic sublime (John Akomfrah, 2015)

Veritgo Sea Oblique tales of the aquatic sublime (John Akomfrah, 2015)

Veritgo Sea Oblique tales of the aquatic sublime (John Akomfrah, 2015)

Slovenski etimološki slovar:

Essai: »poskus« ali »ekperiment«, izhaja iz latinske besede **exagium**, kar je prvotno pomenilo 'tehtanje, merjenje' idej in konceptov.

Na splošno sodijo raziskovalci, teoretiki in ustvarjalci video eseja v dva tabora:

- **dokumentarna** tradicija
- **literarna** tradicija
- v zadnjem desetletju **transglobalni** in **tehnološki** obrat

Literarna zgodovina:

- **Michel de Montaigne**, *Eseji*, 1580
- **György Lukács**, »O naravi in obliki eseja«, 1910
- **Robert Musil**, *Mož brez posebnosti*, 1930–1952
- **Max Bense**, »Esej in njegova proza«, 1948
- **Theodor W. Adorno**, »Esej kot oblika«, 1958
- **Aldous Huxley**, »Uvod k zbirki esejev«, 1960

Pionirski teksti, ki premišljujejo formo eseja v avdiovizualni produkciji:

- **Hans Richter**, »The Film Essay: A new type of Documentary film«, 1940
- **Alexander Astruc**, »Birth of a new Avantgarde: La camra Stylo«, 1948, in »The Future of Cinema«, 1948
- **André Bazin**, »Bazin on Marker«, 1958: »*Rekel bi esej, ki ga dokumentira film.*«

Poimenovanje »video esej« se uporablja za opisovanje predvsem **samorefleksivnega** in/ali **samoreferenčnega** videa, video instalacije, ki zaobjema heterogeno polje ustvarjanja in vsebuje naslednje lastnosti:

- **Kombinacija fikcije in neigranega**
- **Vsebuje komentar**
- **Se zanaša na najdene in arhivske posnetke**
- **Prisotnost avtorja v delu (osebna/individualna/intimna preizkušanja)**
- **Fragmentarno posredovana vsebina**
- **Političnost/kritika/angažma**

Video esej: razvoj komentarja in glasu

vsedvedni, pokroviteljski »Voice of God« → samorefleksivni, samopremišljevalni komentar

moški glas → ženski glas → multivokalen, transpolen, večjezičen → algoritmični glas

This is the Future (Hito Steyerl, 2019)

Filmski esej v Franciji in Nemčiji: filmski esej kot arhiv, zbirka in skladišče spominov

Razvoj francoskega modela filmskega eseja:

- naklonjenost takratnega **institucionalnega okolja**
- **Družbeno dogajanje**, povezano s krizo, ki sta jo povzročila II. svetovna vojna in vzpon hladne vojne

Živalska kri (Le sang des bêtes, Georges Franju, 1949)

Noč in Megla (Nuit et brouillard, Alain Resnais, 1955)

Filmski esej v Franciji in Nemčiji: filmski esej kot arhiv, zbirka in skladišče spominov

Francoski novi val:

Rive Gauche: Alain Resnais, Agnès Varda in Chris Marker.

Nori gospodarji (*Les maîtres fous*, Jean Rouch, 1955)

L'opéra-mouffe (Agnès Varda, 1958)

Filmski esej v Franciji in Nemčiji: filmski esej kot arhiv, zbirka in skladišče spominov

Francoski novi val:

Rive Gauche; Alain Resnais, Agnès Varda in Chris Marker.

Tudi kipi umirajo (*Les statues meurent aussi's*, Alain Resnais in Chris Marker 1953),

Mesto slovesa (*La Jetée*, Chris Marker, 1964)

Filmski esej v Franciji in Nemčiji: filmski esej kot arhiv, zbirka in skladišče spominov

Video in filmski esej, ki popisuje dogodke v drugi polovici 20. stoletja (vojna v Vietnamu, nasilje na Bližnjem vzhodu, propad Sovjetske zveze, razpad Jugoslavije, prva zalivska vojna ...)

Jeza (La Rabbia, Pier Paolo Pasolini, 1963)

Daleč od Vietnama (Loin du Viêtnam, Jean-Luc Godard, Joris Ivens, William Klein, Claude Lelouch, Chris Marker, Alain Resnais, Agnès Varda, 1967)

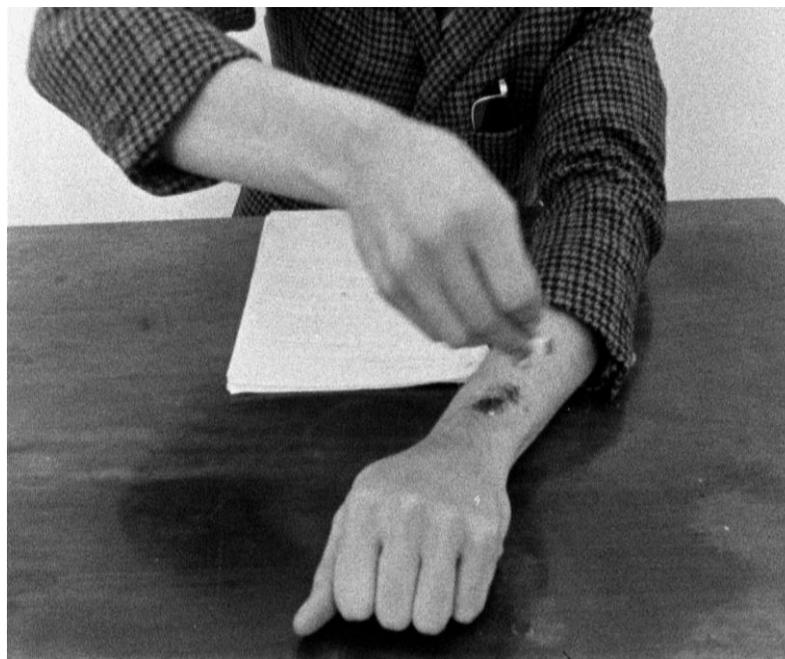
Filmski esej v Franciji in Nemčiji: filmski esej kot arhiv, zbirka in skladišče spominov

Serijska delavnic in seminarjev v Nemčiji, ki jih je podpirala levo usmerjena kulturna organizacija *Work and culture*.

- Produkcija novih filmov (*Brutalität in Stein*, 1961)
- *Oberhausen Manifest*, 1962

Brutalität in Stein (A. Kluge in P. Schamoni, 1961)

Neugasljiv ogenj (*Nicht löschbares Feuer*, Harun Farocki, 1969)

Slike sveta in vanje vpisana vojna (*Bilder der Welt und Inschrift des Krieges*, Harun Farocki, 1988)

Filmski esej v Franciji in Nemčiji: filmski esej kot arhiv, zbirka in skladišče spominov

Dediščina evropskega povojnega modela danes

- Samorefleksivna forma
- Združevanje različnih žanrov gibljive podobe in teksta
- Politično-družbena kritika

Black Audio Film Collective

Milky Way Garden

Umetniški esej – razširitev polja in premik k videu v ZDA

- V ZDA esejni video vznikne iz presečišča **vizualnih umetniških** praks, natančneje iz tradicije **slikarstva, kiparstva, poezije**, ključno vlogo pa pri tem odigrata razvoj **konceptualne umetnosti** in **feministično gibanje**.

Spiral Jetty, (Robert Smithson, 1970)

Commercial television
defines the world in
specific terms.

Commerical television
defines the world so
as not to threaten
the status quo.

Television delivers People (Richard Serra, 1973)

Feministična gibanja:

Video je finančno dostopnejši in potencialno bolj demokratičen medij, ker omogoča:

- Vpeljavo naracijskih elementov
- Eksperimentiranje znotraj različnih žanrov gibljive podobe (odmik od dokumentarne in avantgardne tradicije)
- Vpeljavo vsebin, ki se dotikajo spolne identitete, razrednega boja, dominacije

A Budding Gourmet (Martha Rosler, 1974)

The East Is Red and the West Is Bending (Martha Rosler, 1977)

Video esej v muzejih sodobne umetnosti in na medmrežju

- Po letu **1989** se **video esej** transformira v obliko **esejske video instalacije** (Harun Farocki, Renée Green, Chris Marker ...)
- **Politična in družbena rekonfiguracija** v poznih osemdesetih letih
- **Pojav novih tehnologij** (prehod iz analognega v digitalno, razvoj interneta)
- **Politična formacija Evropske unije**
- (Upad državne podpore poprej nacionalno usmerjeni produkciji in porast novih bienalov ter platform, namenjenih mednarodnemu predstavljanju vizualne umetnosti)

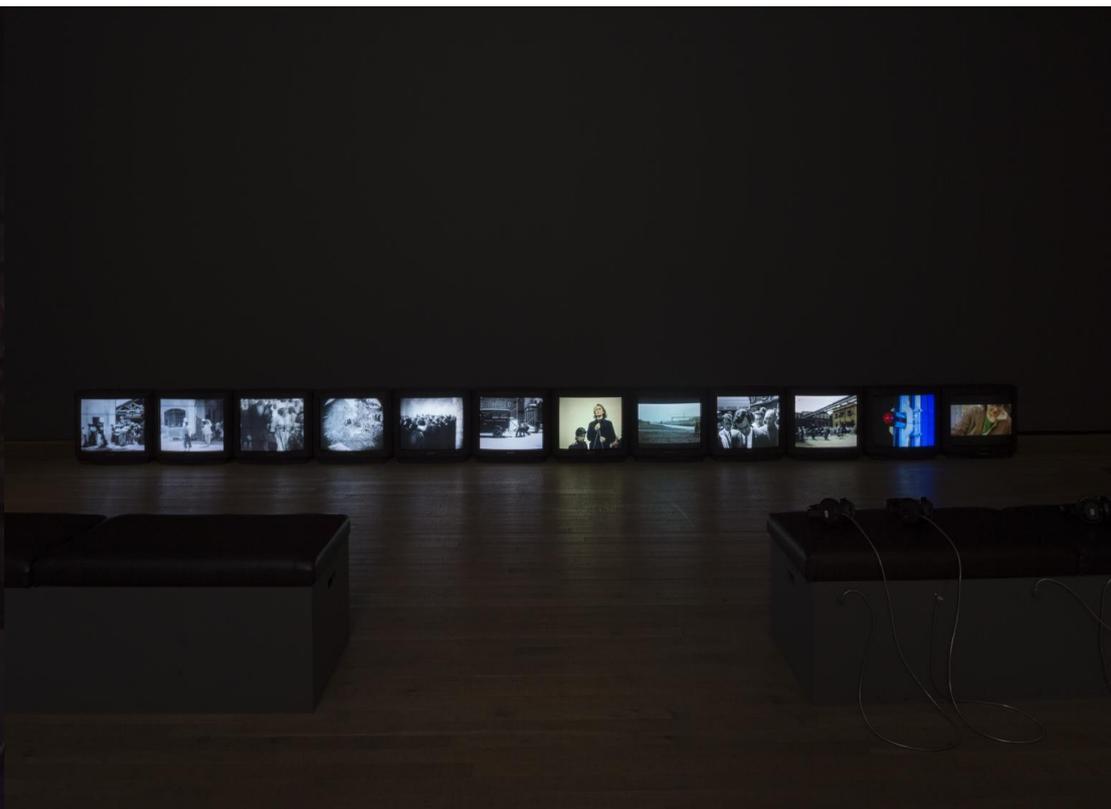

Schnittstelle (Interface) (Harun Farocki, 1995)

Video esej v muzejih sodobne umetnosti in na medmrežju

Schnittstelle (Interface) (Harun Farocki 1995)

Delavci zapuščajo tovarno (Arbeiter verlassen die Fabrik), Harun Farocki, 1995)

Video esej v muzejih sodobne umetnosti in na medmrežju

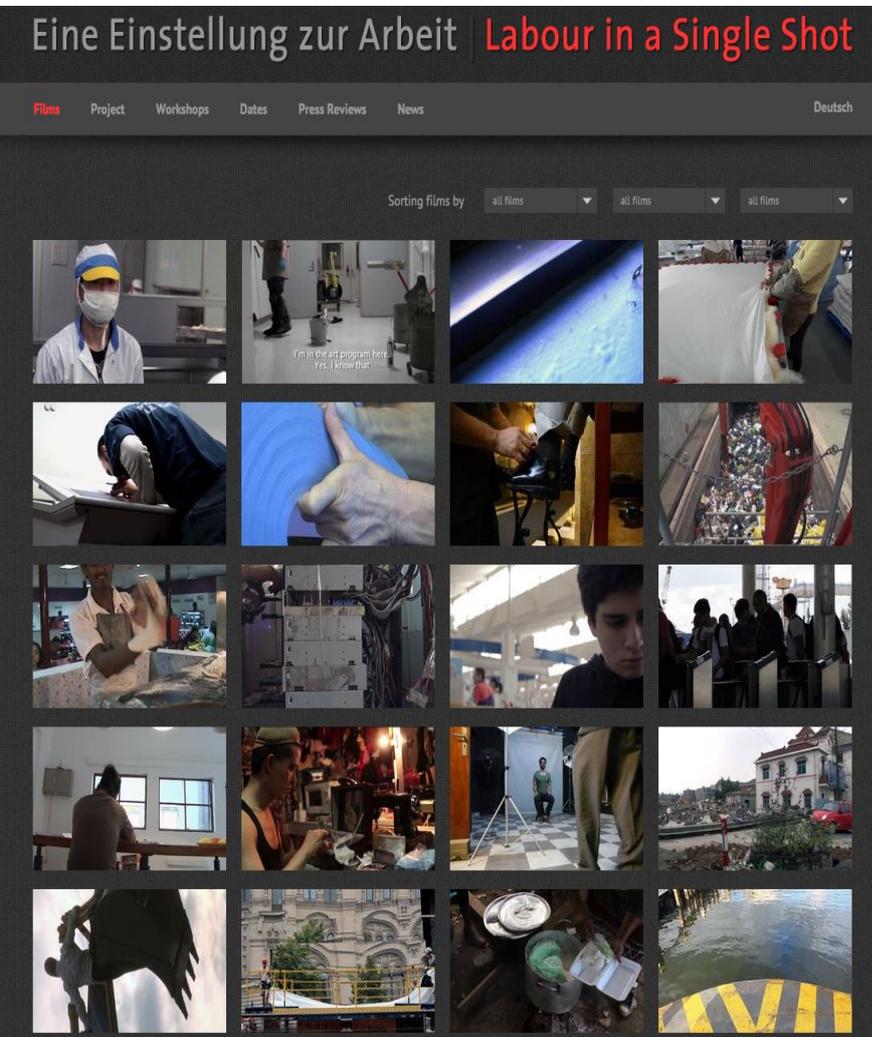

*Oko/stroj (Auge/Machine, Harun Farocki
2000–2003)*

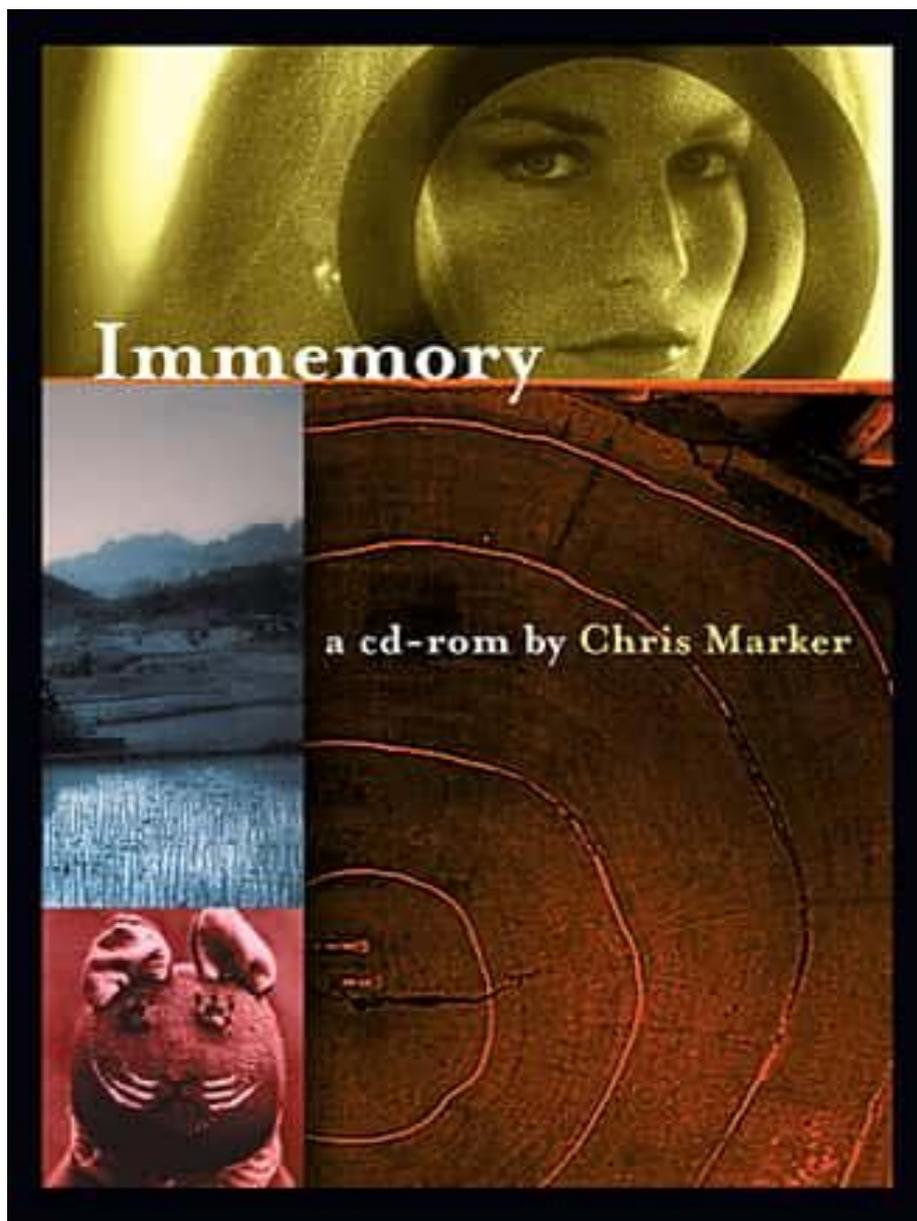

Serious Games I–IV (Harun Farocki, 2009–2010)

Video esej v muzejih sodobne umetnosti in na medmrežju

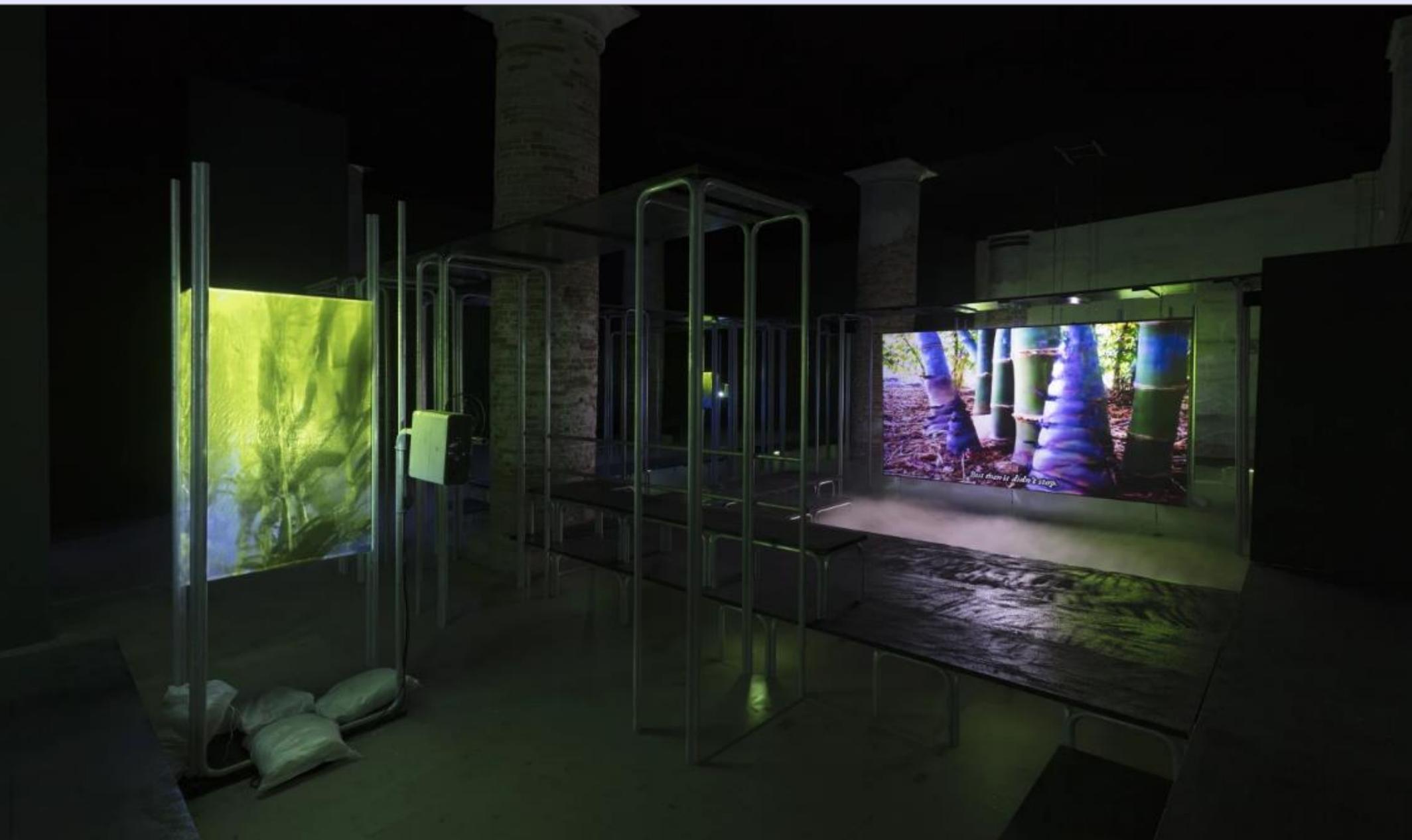

Labour in a single shot (Harun Farocki in Antje Ehemann, 2013)

Immemory (Chris Marker, 1998)

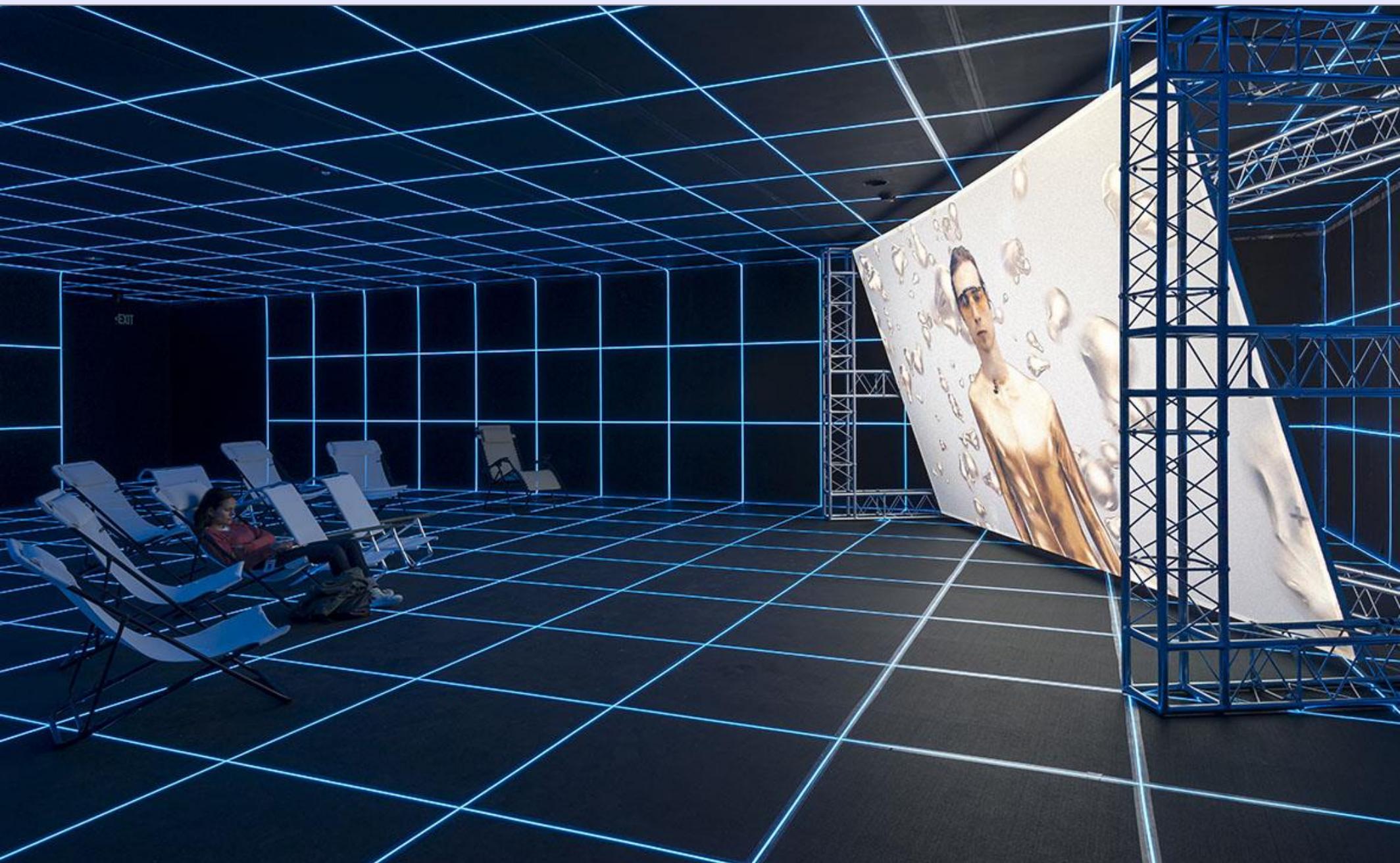
Video esej v muzejih sodobne umetnosti in na medmrežju

This is the Future (Hito Steyerl, 2019)

»To so dokumentarne podobe prihodnosti, ki ne govorijo o tem, kaj bo ta prinesla, pač pa o tem, iz česa je.«

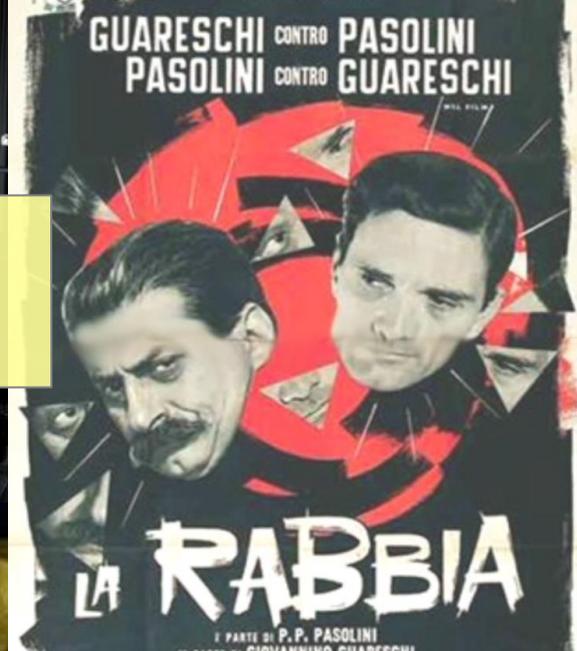
Video esej v muzejih sodobne umetnosti in na medmrežju

Factory of the Sun (Hito Steyerl, 2015)

56. Beneški bienale, Paviljon Republike Nemčije, 2015

»Video esej kot izrazita estetska strategija.«

»Video esej je delo, ki si prizadeva organizirati kompleksnosti.«

»Dolgo časa že razmišljamo o tem, kako ustvariti podobo, ko ta odreka pričakovanja ali odreka užitke tega, kar podoba je. Mislim, da je to deloma tisto esejistično /.../ esejistično je nezadovoljstvo, nezadovoljnost z dolžnostmi podobe in obveznostmi zvoka.«

Kodwo Eshun, The Otolith Group